Studium przypadku: Orneta – współpraca gminy miejsko-wiejskiej z PES w obszarze usług społecznych

1. Charakterystyka gminy

Orneta jest gminą miejsko-wiejską w powiecie lidzbarskim. Gmina obejmuje 24 423 ha, 25 miejscowości i 21 sołectw. Zgodnie z danymi z 31.12.2025 r. w gminie Orneta zameldowanych było 10 539 osób[1]. Miasto Orneta pełni funkcję centralnego ośrodka administracyjno-usługowego i mieszkaniowego. Na terenie gminy działa Miejsko-Gminny Ośrodek Pomocy Społecznej.

W odniesieniu do usług społecznych w roku 2025, gmina korzystała z dwóch dokumentów strategicznych:

- Strategii Rozwoju Gminy Orneta na lata 2023–2030, przyjętej w 2022 r.,
- Strategii Rozwiązywania Problemów Społecznych Gminy Orneta na lata 2016–2025, przyjętej w 2016 r.

W roku bieżącym uchwalono dwa kolejne dwa dokumenty istotne dla omawianego zagadnienia:

- Lokalny Plan Deinstytucjonalizacji Usług Społecznych Gminy Orneta,
- Strategię Rozwiązywania Problemów Społecznych Gminy Orneta na lata 2026–2036.

Dokumenty te zawierają istotne analizy (dotyczące głównie stanu na rok 2024), które wykorzystano w niniejszym opracowaniu.

2. Zapotrzebowanie na usługi społeczne

Zapotrzebowanie na usługi społeczne w gminie Orneta wynika przede wszystkim ze starzenia się i depopulacji gminy. Wymienione wyżej dokumenty strategiczne wskazują w szczególności na potrzeby: rozwijania usług opiekuńczych i asystenckich, teleopieki, mieszkań wspomaganych, wsparcia rodzin, usług psychologicznych i terapeutycznych, reintegracji społeczno-zawodowej oraz pomocy osobom w kryzysie bezdomności. Szczególny nacisk kładą one na zwiększanie dostępności wsparcia w miejscu zamieszkania i na obszarach wiejskich.

3. Lokalny potencjał PES i organizacji społecznych

Gmina Orneta posiada relatywnie rozwinięty potencjał PES zdolnych uczestniczyć w realizacji usług społecznych. Uchwalony w tym roku Lokalny Plan Deinstytucjonalizacji wskazuje, na szereg podmiotów będących partnerami Gminy w świadczeniu usług społecznych[2]:

[1] Sprawozdanie z działalności M-GOPS w Ornecie za 2025 r.
[2] Lokalny Plan Deinstytucjonalizacji Usług Społecznych Gminy Orneta, s. 11.

Tabela 1. Potencjał PES do realizacji usług społecznych dla różnych grup społecznych

Obszar wsparcia	Podmioty świadczące usługi społeczne
Seniorzy	• Ornecka Spółdzielnia Socjalna „Arka” • Stowarzyszenie Orneckie „Agrorelaks” • Stowarzyszenie Na Rzecz Rozwoju Miasta i Gminy Orneta "ORNECIANIE" • CARITAS Eparchii Olsztyńsko-Gdańskiej • Uniwersytet Trzeciego Wieku w Ornecie
Osoby z niepełnosprawnościami	• Ornecka Spółdzielnia Socjalna „Arka” • Stowarzyszenie Na Rzecz Rozwoju Miasta i Gminy Orneta "ORNECIANIE" • Caritas Eparchii Olsztyńsko-Gdańskiej • Integracyjny Klub Sportowy „Smok” • Orneckie Stowarzyszenie Wspierania Osób Niepełnosprawnych
Bezdomność / zagrożenie bezdomnością	• Stowarzyszenie Na Rzecz Rozwoju Miasta i Gminy Orneta "ORNECIANIE" • Fundacja Przyjazne Centrum „Promyk” • CARITAS Eparchii Olsztyńsko-Gdańskiej.
Kryzys psychiczny / uzależnienia	• Ornecka Spółdzielnia Socjalna „Arka” • CARITAS Eparchii Olsztyńsko-Gdańskiej • Orneckie Stowarzyszenie Rozwiązywania Problemów Uzależnień.
Rodziny z dziećmi / piecza zastępcza	• Fundacja Przyjazne Centrum „Promyk” • Stowarzyszenie Na Rzecz Rozwoju Miasta i Gminy Orneta "ORNECIANIE" • CARITAS Eparchii Olsztyńsko-Gdańskiej • Miejski Klub Sportowy „Błękitni” • Warmińskie Stowarzyszenie Zastępczego Rodzicielstwa

Źródło: Lokalny Plan Deinstytucjonalizacji Usług Społecznych Gminy Orneta na lata 2026–2028

4. Usługi społeczne realizowane w 2025 r. we współpracy z PES

Tabela 2. PES realizujące usługi społeczne różnego rodzaju

Kategoria usługi	Usługi i skala w 2025 r.	Wykonawca
Opiekuńcze i asystenckie	• Usługi opiekuńcze dla 104 osób 45 osób w programie „Opieka 75+” • Asystencja osobista dla 24 osób z niepełnosprawnościami.	• Ornecka Spółdzielnia Socjalna „Arka”
Zdrowotne i prozdrowotne	• Wsparcie dla osób z zaburzeniami psychicznymi (6 decyzji kierujących) • Teleopieka dla 19 osób • Wynajem sprzętu medycznego.	• Środowiskowy Dom Samopomocy Henrykowo (CARITAS Eparchii Olsztyńsko-Gdańskiej) • POZ • Stacja Johannitów.
Integracyjne i aktywizacyjne	• „Klub Integracji Społecznej II” – 24 osoby • Prace społecznie użyteczne – 30 osób.	• Psychologiczne Centrum Rozwoju (poradnia niepubliczna)
Mieszkaniowe	Usługi nocne w gminnych mieszkaniach wspomaganych	• Ornecka Spółdzielnia Socjalna „Arka”
Dla rodzin z dziećmi	Projekt „Akademia rodzinna”	• Ornecka Spółdzielnia Socjalna „Arka” w partnerstwie z Psychologicznym Centrum Rozwoju Anna Mackiewicz
Edukacyjne	Zajęcia "Bezpieczny ogień - świadomy obywatel"	• OSP Orneta

Kategoria usługi	Usługi i skala w 2025 r.	Wykonawca
Kulturalne	18 wydarzeń o charakterze imprez kulturalnych, pikników i wydarzeń sportowych	• CARITAS Eparchii Olsztyńsko-Gdańskiej • Oddział Rejonowy Polskiego Związku Emerytów Rencistów i Inwalidów w Ornecie • Ornecki Klub Sportów Walki OLYMPIA FIT CAMP • Ornecki Klub Tenisa Stołowego • Orneckie Stowarzyszenie Wspierania Osób Niepełnosprawnych • Parafia Rzymskokatolicka św. Jana Chrzciciela w Ornecie • Polski Związek Wędkarski Koło Nr 13 • Stowarzyszenie "AGRORELAKS" • Stowarzyszenie "REDUTA ORNETA" • Stowarzyszenie Klub Sportowy "ALFA" • Stowarzyszenie Na Rzecz Rozwoju Miasta i Gminy Orneta "ORNECIANIE" • Uniwersytet Trzeciego Wieku • Warmiński Klub Motocyklowy "DRAGER"

Kategoria usługi	Usługi i skala w 2025 r.	Wykonawca
Inne usługi społeczne	• Program: Fundusze Europejskie na Pomoc Żywnościową 2021–2027 – pomoc żywnościowa dla 850 mieszkańców • Wsparcie rzeczowe i sprzęt rehabilitacyjny • Projekt „Razem Aktywnie w Przyszłość” – 65 osób.	• Bank Żywności w Olsztynie • Stacja Johannitów • Ornecka Spółdzielnia Socjalna „Arka” w partnerstwie z Psychologicznym Centrum Rozwoju

Źródła: Sprawozdanie z działalności Miejsko-Gminnego Ośrodka Pomocy Społecznej w Ornecie za 2025 rok, Sprawozdanie z realizacji Rocznego Programu Współpracy Gminy Orneta z Organizacjami Pozarządowymi za 2025 rok.

5. Społeczna percepcja usług społecznych

Wizerunek MOPS i miejskiego systemu pomocy jest zasadniczo pozytywny, ale pochodzi zasadniczo z komunikacji instytucjonalnej. Podkreśla się dostępność pomocy, koordynację działań i reagowanie na potrzeby mieszkańców. Nie zidentyfikowano dostępnego, aktywnego lokalnego forum internetowego, na którym mieszkańcy w 2025 r. szerzej ocenialiby usługi społeczne lub współpracę z PES.

6. Model współpracy gminy z PES w obszarze usług społecznych

Współpraca z PES przy realizacji usług społecznych odbywa się dwutorowo.

W obszarze pomocy społecznej organizatorem i koordynatorem usług jest M-GOPS, a gmina jest ich zleceniodawcą. M-GOPS rozpoznaje potrzeby i dokonuje wyboru realizatora usług. W przeważającej mierze są to usługi o charakterze świadczeń stałych i stanowią istotną część budżetu M-GOPS. Na same usługi opiekuńcze realizowane przez Ornecka Spółdzielnia Socjalna „Arka” w roku 2025 wydatkowano kwotę 1 861 447 zł[3].

Współpraca z NGO w obszarach takich jak kultura, sport oraz wydarzenia i inicjatywy kulturalne leży w obszarze obowiązków pełnomocnika ds. kultury i oświaty. Corocznie przygotowywany jest Roczny Program Współpracy Gminy Orneta z organizacjami pozarządowymi, na podstawie którego ogłaszany jest Otwarty Konkurs Ofert mający na celu przyznanie dotacji organizacjom pozarządowym oraz innym podmiotom określonym w art. 3 ust. 3 ustawy z dnia 24 kwietnia 2003 r. o działalności pożytku publicznego i o

[3] Sprawozdanie z działalności Miejsko-Gminnego Ośrodka Pomocy Społecznej w Ornecie za 2025 rok.

wolontariacie na realizację zadań publicznych. Wysokość dotacji przekazanych w tym trybie w roku 2025 wyniosła 79150 zł[4].

Jeśli chodzi o partnerów gminy z obszaru ekonomii społecznej, gmina ma ich kilkunastu. Jednak wyraźnie różnią się oni swoim potencjałem. Przy realizacji niektórych usług, gmina współpracuje z silnym partnerem o zasięgu ponadlokalnym, jakim jest CARITAS Eparchii Olsztyńsko-Gdańskiej prowadzący Środowiskowy Dom Samopomocy w Henrykowie. Najważniejszym partnerem lokalnym pozostaje natomiast Ornecka Spółdzielnia Socjalna „Arka". Jest to podmiot powstały przed laty z pomocą gminy i założony przez wcześniejszych pracowników socjalnych M-GOPS. Jest on partnerem stałych konsultacji dotyczących realizacji usług społecznych.

Rozwój spółdzielni wydaje się być dobrym przykładem celowego budowania przez gminę stabilnego lokalnego rynku usług społecznych, opartego na stałym uzgadnianiu zakresu współpracy. W początkowym okresie współpracy, opierała się ona na konkursach ogłaszanych przez gminę corocznie. Obecnie jednak jest to kontrakt 5-letni, zapewniający stałą indeksację stawek, dostosowaną do kosztów. Do istotnych korzyści wynikających z tej formy współpracy zaliczyć należy elastyczność spółdzielni, mającej zdolność świadczenia usług w trybie całodobowym, co nie było możliwe w chwili, gdy podmiotem realizującym usługi była gmina.

Gmina zawiera również partnerstwa projektowe z PES, przygotowując wraz z nimi projekty finansowane ze środków Europejskiego Funduszu Społecznego Plus. Partnerem w tych projektach jest również Ornecka Spółdzielnia Społeczna „Arka". Obok niej do współpracy są jednak zapraszane również inne podmioty, w tym podmioty komercyjne.

Partnerami w obszarze szeroko rozumianej kultury są małe stowarzyszenia i inicjatywy mieszkańców. Część z nich rozwija się we współpracy Centrum Kultury i Biblioteki Miejskiej w Ornecie (CKiBM), korzystając z gminnej infrastruktury. Część natomiast ma charakter organizacji sportowych i hobbystycznych. Startują one w otwartych konkursach na organizację wydarzeń sportowych i edukacyjnych, przeznaczonych na ogół dla ogółu mieszkańców. Nie są one raczej partnerem konsultacji z gminą. Ich interesy przy planowaniu działań reprezentuje CKiBM.

W rezultacie w Ornecie funkcjonuje mieszany model współpracy z PES oparty o cztery różne rozwiązania:

1. Wieloletnie zlecanie podstawowych usług opiekuńczych wyspecjalizowanej spółdzielni
2. Korzystanie z miejsc dla osób w kryzysie zdrowia psychicznego w wyspecjalizowanej placówce Caritas Eparchii Olsztyńsko-Gdańskiej
3. Czasowe partnerstwa projektowe dotyczące aktywizacji, reintegracji i wsparcia rodzin
4. Dorocznie ogłaszane niewielki dotacje dla NGO na zadania kulturalne i sportowe.

[4] Sprawozdanie z realizacji Rocznego Programu Współpracy Gminy Orneta z Organizacjami Pozarządowymi za 2025 rok

Model nie jest rozwinięty, ale jest przykładem świadomego budowania współpracy z partnerami lokalnymi. Jest zakorzeniony w lokalnych relacjach i wspólnym rozpoznawaniu potrzeb i ma charakter trwały. Jego stabilność zależy on od finansowych możliwości gminy.

7. Lista wykorzystanych źródeł

Źródła zastane

1. Strategia Rozwoju Miasta i Gminy Orneta na lata 2023–2030 — uchwalona 31.08.2022 (Uchwała Nr BRM.0007.49.2022)
2. Strategia Rozwiązywania Problemów Społecznych Gminy Orneta na lata 2026–2036 — umieszczona w BIP 13.02.2026 jako projekt poddany konsultacjom
3. Lokalny Plan Deinstytucjonalizacji Usług Społecznych Gminy Orneta na lata 2026–2028 — uchwalony 24.06.2026
4. Roczny Program Współpracy Gminy Orneta z organizacjami pozarządowymi na rok 2025 — uchwalony 27.11.2024 (Uchwała Nr BRM.0007.71.2024)
5. Sprawozdanie z realizacji Rocznego Programu Współpracy Gminy Orneta z Organizacjami Pozarządowymi za 2025 rok — umieszczone w BIP 22.09.2026
6. Sprawozdanie z działalności Miejsko-Gminnego Ośrodka Pomocy Społecznej w Ornecie za 2025 rok — dokument datowany: marzec 2026
7. Ocena zasobów pomocy społecznej za 2024 rok — przyjęta 30.04.2025
8. Ogłoszenie konkursu na świadczenie usług opiekuńczych w latach 2026–2030 — ogłoszone 24.11.2025 (Zarządzenie Nr RO.0050.127.2025)

Wywiady

1. Wywiad z dyrektor Miejsko-Gminnego Ośrodka Pomocy Społecznej w Ornecie
2. Wywiad z przedstawicielką Orneckiej Spółdzielni Socjalnej „Arka”
3. Wywiad z przedstawicielem Centrum Kultury i Biblioteki Miejskiej w Ornecie
4. Wywiad z przedstawicielem OWES Olsztyn